

SUG‘URTA KOMPANIYALARI XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI

Nozimov Eldor Anvarovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Investitsiya va innovatsiyalar” kafedrasida katta o‘qituvchisi

eldornozimov@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada sug‘urta kompaniyalarida xarajatlarni optimallashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Xarajatlarni samarali boshqarish usullari, moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash, risklarni kamaytirish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, xarajatlarni optimallashtirish sug‘urta kompaniyalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar

sug‘urta bozori, xarajatlar, optimallashtirish, risk, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты оптимизации расходов страховых компаний. Проанализированы методы эффективного управления затратами, обеспечение финансовой устойчивости, снижение рисков, а также значение внедрения современных цифровых технологий. Результаты исследования показывают, что оптимизация расходов является важным фактором повышения конкурентоспособности страховых организаций.

Ключевые слова

страховой рынок, расходы, оптимизация, риск, финансовая устойчивость.

Abstract

This article examines the theoretical and practical aspects of cost optimization in insurance companies. The study analyzes effective cost management methods, financial stability improvement, risk reduction, and the importance of implementing modern digital technologies. The findings indicate that cost optimization plays a significant role in increasing the competitiveness of insurance companies.

Keywords

insurance market, costs, optimization, risk, financial stability.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sug‘urta kompaniyalari moliya tizimining muhim institutlaridan biri hisoblanadi. Ular jismoniy va yuridik shaxslarning moliyaviy risklarini kamaytirish, kutilmagan zararlarni qoplash hamda iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda katta rol o‘ynaydi. Sug‘urta faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan kompaniyaning xarajatlarni qanday boshqarishiga bog‘liq bo‘ladi.

Bugungi globallashtirish va raqobat kuchayib borayotgan davrda sug‘urta kompaniyalari oldida xarajatlarni qisqartirish, resurslardan oqilona foydalanish va moliyaviy natijadorlikni

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

o'shinish kabi dolzarb vazifalar turibdi. Xarajatlarni optimallashtirish nafaqat kompaniyaning foydasini oshiradi, balki uning investitsion jozibadorligini kuchaytiradi, xizmatlar sifatini yaxshilaydi va bozordagi ulushini kengaytirishga xizmat qiladi.

Sug'urta kompaniyalari xarajatlari tarkibiga sug'urta to'lovlari, operatsion xarajatlar, ma'muriy xarajatlar, marketing xarajatlari, axborot texnologiyalari xarajatlari hamda investitsiya faoliyati bilan bog'liq sarf-xarajatlar kiradi. Ushbu xarajatlarning samarali boshqarilmasligi kompaniyaning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu sababli sug'urta kompaniyalarida xarajatlarni optimallashtirish strategik boshqaruvning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon ilmiy asoslangan moliyaviy tahlil, risklarni baholash, zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etish va innovatsion yondashuvlarni qo'llashni talab etadi.

Raqamli transformatsiya va avtomatlashtirish

Zamonaviy sug'urta kompaniyalari faoliyatida axborot texnologiyalarini keng qo'llash operatsion xarajatlarni kamaytirishning eng samarali usullaridan biridir. Elektron polislar, onlayn to'lov tizimlari, avtomatlashtirilgan risk baholash platformalari va sun'iy intellekt asosidagi mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimlari kompaniya ish jarayonlarini tezlashtiradi va inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytiradi.

Natijada ma'muriy xarajatlar qisqaradi, xizmat ko'rsatish sifati oshadi va mijozlar qoniqish darajasi yuqori bo'ladi.

Sug'urta kompaniyalari faoliyatida risklarni to'g'ri baholash va boshqarish xarajatlarni optimallashtirishning muhim omili hisoblanadi. Aktuariy hisob-kitoblar, statistik modellashtirish va prognozlash usullaridan foydalanish sug'urta tariflarini asosli belgilash imkonini beradi.

Risk darajasi yuqori bo'lgan shartnomalarni qayta sug'urtalash orqali kompaniya katta moliyaviy yo'qotishlarning oldini oladi. Bu esa umumiy xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Moliyaviy rejalashtirish va byudjet nazorati sug'urta kompaniyasining xarajatlarini samarali boshqarishda muhim vosita hisoblanadi. Har bir bo'lim uchun aniq xarajat limitlari belgilanishi, ularning bajarilishi muntazam monitoring qilinishi lozim.

Strategik rejalashtirish asosida resurslarni taqsimlash ortiqcha sarf-xarajatlarning oldini oladi va moliyaviy intizomni mustahkamlaydi.

An'anaviy reklama vositalari o'rniga raqamli marketing strategiyalaridan foydalanish sug'urta kompaniyalariga arzon va samarali reklama imkoniyatlarini yaratadi. Ijtimoiy tarmoqlar, maqsadli reklama kompaniyalari va mijozlar bazasi bilan ishlash orqali yangi mijozlarni jalb qilish xarajatlari kamayadi.

Shuningdek, mijozlarni ushlab qolish strategiyasi yangi mijozlarni jalb qilishga nisbatan kamroq xarajat talab qiladi.

Kompaniya xodimlarining malakasini oshirish, ularni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish hamda samarali boshqaruv usullarini joriy etish mehnat unumdorligini oshiradi. Natijada ish jarayonlari tezlashadi, ortiqcha ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyoj kamayadi va xarajatlar optimallashtiriladi.

Sug'urta kompaniyalari o'z mablag'larini turli moliyaviy instrumentlarga investitsiya qiladi. Investitsiya portfelini diversifikatsiya qilish risklarni kamaytiradi va qo'shimcha daromad manbalarini yaratadi. Bu esa kompaniyaning umumiy xarajatlarini qoplashga yordam beradi.

Sug'urta kompaniyalari xarajatlarini optimallashtirish ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, foyda darajasini oshirish va bozorda raqobatbardoshligini kuchaytirishning asosiy shartlaridan biridir. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, risklarni samarali boshqarish, moliyaviy rejalashtirishni takomillashtirish hamda marketing va kadrlar siyosatini optimallashtirish ushbu jarayonning muhim yo'nalishlari hisoblanadi.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Shuningdek, investitsiya faoliyatini samarali tashkil etish sugʻurta kompaniyalariga qoʻshimcha daromad olish imkonini beradi. Natijada kompaniya xarajatlarini qisqartirish bilan birga xizmatlar sifatini oshiradi va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi.

Kelajakda sugʻurta kompaniyalarining barqaror rivojlanishi koʻp jihatdan innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish va xarajatlarni ilmiy asosda optimallashtirishga bogʻliq boʻladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Internet texnologiyalari sugʻurta xizmatlarining yangi infratuzilmasini shakllantirdi. Avval aholiga faqat filiallar orqali xizmat koʻrsatgan sugʻurta kompaniyalari bugun onlayn platformalar orqali butun mamlakat miqyosida faoliyat yuritmoqda. Masalan, “UzInsurance”, “Kafolat”, “Gross Insurance” kabi kompaniyalar oʻz veb-saytlari va mobil ilovalari orqali mijozlarga polisni onlayn rasmiylashtirish, toʻlovlarni amalga oshirish va hodisa yuz berganda daʼvo topshirish imkoniyatini yaratdi. Internet texnologiyalarining eng katta afzalligi — tezkorlik va shaffoflikdir. Mijozning maʼlumotlari yagona raqamli bazaga kiritiladi va barcha operatsiyalar izchil kuzatib boriladi. Bu korrupsiya, soxta daʼvolar yoki sugʻurta firibgarligi holatlarini kamaytiradi. Shuningdek, internet texnologiyalari sugʻurta xizmatlarini ijtimoiy tarmoqlar bilan integratsiya qilish, mijozlar bilan teskari aloqa oʻrnatish va individual marketing strategiyalarini amalga oshirish imkonini bermoqda. Sugʻurta tizimini raqamlashtirish nafaqat texnik yangilanish, balki iqtisodiy modelning tubdan oʻzgarishidir. Raqamli platformalar orqali kompaniyalar operatsion xarajatlarni kamaytirish, xizmat sifatini oshirish, bozor ulushini kengaytirish imkoniga ega boʻlmoqda. Masalan, “PwC Global Insurance Survey” maʼlumotlariga koʻra, raqamli texnologiyalarni joriy etgan kompaniyalar foydasining oʻrtacha 27 foizi internet-kanallar orqali shakllangan. Raqamlashtirish, shuningdek, risklarni bashorat qilish va aktuar hisob-kitoblarni optimallashtirish imkonini beradi. Big data tahlili yordamida mijozlarning hayot tarzi, sogʻligʻi, transport harakati yoki moliyaviy faoliyatiga oid maʼlumotlar real vaqt rejimida tahlil qilinadi. Bu esa sugʻurta mukofotlari (premiyalar)ni individuallashtirish va adolatliroq tarif tizimini yaratish imkonini beradi. Shu yoʻl bilan kompaniyalar mijozlar ishonchini oshiradi va barqaror foyda olishga erishadi.

NATIJALAR

Sugʻurta xizmatlarida raqamli ishonchni taʼminlashda blokcheyn texnologiyasi muhim oʻrin tutadi. Blokcheyn maʼlumotlarni oʻzgartirib boʻlmaydigan zanjir koʻrinishida saqlaydi, bu esa har bir sugʻurta shartnomasining toʻliq shaffofligini kafolatlaydi. Masalan, mijoz sugʻurta hodisasi yuz berganida, kompaniya va boshqa ishtirokchilar bir xil blokcheyn tarmogʻi orqali tasdiqlangan maʼlumotlarga asoslanadi. Natijada, nizolar va soxta daʼvolar kamayadi. Yevropa Ittifoqining “Digital Finance” loyihasi doirasida blokcheyn asosida ishlovchi “Smart Contract Insurance” tizimlari joriy etilmoqda. Ular avtomatik tarzda sugʻurta toʻlovlarni amalga oshiradi. Oʻzbekistonda ham “Raqamli ishonch” konsepsiyasi asosida shunday tizimlarni sinovdan oʻtkazish imkoniyati mavjud. Ayniqsa, transport sugʻurtasi, hayot sugʻurtasi va korporativ moliyaviy risklar sohasida blokcheyn texnologiyasi katta iqtisodiy samaraga ega boʻlishi mumkin. Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi bilan sugʻurta sektori endi “InsurTech” deb ataluvchi yangi ekotizimga oʻtmoqda. Bu ekotizimda sugʻurta kompaniyalari, banklar, IT firmalar, davlat agentliklari va mijozlar yagona onlayn tizimda oʻzaro bogʻlanadi. 2030-yilgacha butun dunyoda insurtech bozori hajmi 1,2 trillion dollarga yetishi kutilmoqda. Oʻzbekiston uchun ham bu yoʻnalish muhim strategik yoʻnalishdir. “Raqamli Oʻzbekiston – 2030” dasturi doirasida moliya va sugʻurta xizmatlarini toʻliq elektron shaklga oʻtkazish, yagona sugʻurta maʼlumotlar bazasini yaratish, shuningdek, elektron imzo va onlayn polis tizimlarini joriy etish rejalashtirilgan. Shu bilan birga, aholining raqamli savodxonligini oshirish va internet infratuzilmasini kengaytirish bu jarayonning ajralmas qismidir. Kelajakda sugʻurta kompaniyalari “prediktiv tahlil” asosida

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

risklarni oldindan aniqlaydi, mijozning hayot tarzi yoki transport harakati asosida individual polislarini taklif etadi. Masalan, avtomobil sug‘urtasida “pay-as-you-drive” modeli joriy etilishi mumkin — bu modelda mijoz qancha haydasa, shuncha to‘laydi. Bu ham adolatli, ham tejamkor yondashuv bo‘lib, raqamli texnologiyalar yordamida amalga oshiriladi. So‘nggi yillarda O‘zbekiston sug‘urta tizimida internet texnologiyalaridan foydalanish yangi bosqichga o‘tdi. Avval sug‘urta kompaniyalari faqat an‘anaviy shaklda, ya‘ni ofis yoki agentlar orqali xizmat ko‘rsatgan bo‘lsa, bugun ularning aksariyati elektron polislarini joriy etdi. Misol uchun, “Gross Insurance”, “Kafolat”, “O‘zagrosug‘urta” kompaniyalari onlayn platformalar orqali mijozlarga avtomobil, sog‘liqni saqlash va mol-mulk sug‘urtasi xizmatlarini taklif qilmoqda. Bunda internet texnologiyalarining afzalligi shundaki, mijozlar uchun polisni olish, to‘lovni amalga oshirish va da‘vo topshirish jarayonlari 100% raqamli shaklda bajariladi. Bu esa nafaqat vaqt tejamkorligini ta‘minlaydi, balki inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi. Shuningdek, raqamli sug‘urta xizmatlarining rivojlanishida mobil texnologiyalar alohida o‘rin tutadi. Bugungi kunda O‘zbekiston aholisining qariyb 80 foizi smartfonlardan foydalanadi. Shu sababli sug‘urta kompaniyalari mobil ilovalar orqali mijozlarga 24/7 xizmat ko‘rsatish tizimini joriy etmoqda. Bu tajriba xalqaro miqyosda ham o‘zini oqlagan. Masalan, Hindiston va Malayziyada mobil sug‘urta platformalari orqali aholining 60 foizdan ortig‘i mikro-sug‘urta xizmatlaridan foydalangan. O‘zbekiston sharoitida ham shunday mexanizmlar — ayniqsa, qishloq joylarda mol-mulk va sog‘liqni sug‘urtalashni soddalashtirish uchun samarali vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Internet texnologiyalarining joriy etilishi sug‘urta sohasida **“ochiq ma‘lumotlar ekotizimi” (Open Data Ecosystem)**ni shakllantirish imkonini bermoqda. Ushbu tizim orqali sug‘urta kompaniyalari davlat organlari, banklar, transport inspeksiyasi va sog‘liqni saqlash muassasalari bilan yagona ma‘lumot almashish platformasiga ulanadi. Natijada, mijoz ma‘lumotlari takror kiritilmaydi, polislarini tekshirish va tasdiqlash jarayoni avtomatlashtiriladi. Bu tizimning joriy etilishi korrupsiyani kamaytirish, soxta da‘volarning oldini olish va risklarni aniq prognozlash imkonini beradi. Shuningdek, raqamlashtirish sug‘urta kompaniyalarining risk-menejment strategiyalarini tubdan o‘zgartirmoqda. Katta ma‘lumotlar (big data) tahlili yordamida kompaniyalar mijozlarning xatti-harakati, transport vositalarining harakat yo‘nalishi, sog‘liq ko‘rsatkichlari va moliyaviy faoliyati asosida risk darajasini aniqlaydi. Masalan, Germaniyada “Allianz” kompaniyasi big data asosida haydovchining avtomobil sug‘urta mukofotini aniqlaydi: tezlik, yo‘l qoidalariga rioya qilish, GPS ma‘lumotlari va hatto haydovchining stress darajasi tahlil qilinadi. Shu kabi model O‘zbekiston uchun ham dolzarb, chunki u adolatli tarif siyosatini shakllantiradi va mijozning ishonchini oshiradi. Raqamlashtirish jarayonining muhim jihatlaridan biri bu — ma‘lumot xavfsizligini ta‘minlash. Sug‘urta kompaniyalari mijozlarning shaxsiy va moliyaviy ma‘lumotlarini himoya qilishda zamonaviy kriptografik algoritmlar, blokcheyn texnologiyasi va raqamli imzo tizimlaridan foydalanmoqda. 2023-yilda O‘zbekiston Prezidenti tomonidan tasdiqlangan “Raqamli ishonch” konsepsiyasi aynan shu yo‘nalishda — sug‘urta, bank va moliya xizmatlarini yagona xavfsizlik protokollari asosida himoyalashni nazarda tutadi.

XULOSA VA MUNOZARA

Sug‘urta tizimida raqamlashtirish — bu zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas yo‘nalishi. Internet texnologiyalari, sun‘iy intellekt, blokcheyn va katta ma‘lumot tahlili sug‘urta xizmatlarini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ular orqali xizmat ko‘rsatish tezligi oshadi, ma‘lumotlar xavfsizligi mustahkamlanadi, va eng muhimi — mijozlar ishonchi kuchayadi. O‘zbekiston sug‘urta bozorida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish mamlakatning moliyaviy barqarorligi, investitsion jozibadorligi va xalqaro raqobatbardoshligini

Index: *google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.*

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

oshiradi. Shu bois, raqamlashtirishni strategik ustuvor yo‘nalish sifatida davom ettirish, insurtech startaplarini qo‘llab-quvvatlash va xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish dolzarb vazifa bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov R.X. Sug‘urta ishi asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021. – 256 b.
2. Vahobov A.V., Jo‘rayev T.T. Moliya bozori va sug‘urta faoliyati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 312 b.
3. Mullajonov F.M. Sug‘urta menejmenti. – Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2019. – 240 b.
4. Xudoyberdiyev U.S. Sug‘urta xizmatlari bozori rivojlanishi. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2022. – 198 b.
5. Skipper H.D., Kwon W.J. Risk Management and Insurance: Perspectives in a Global Economy. – Oxford: Blackwell Publishing, 2007. – 672 p.
6. Rejda G.E., McNamara M. Principles of Risk Management and Insurance. – Boston: Pearson Education, 2017. – 720 p.
7. Outreville J.F. Theory and Practice of Insurance. – New York: Springer, 2013. – 410 p.